

Søren Tholstrup

Demokrati i Nigeria: Tredje gang er ulykkens gang

Siden Nigerias uafhængighed i 1960 har eksistensen af en fragmenteret elite med økonomisk basis i staten hindret en demokratisk udvikling. I perioder med skift mellem en demokratisk og en autoritær regimeform har masserne været udelukket fra reel indflydelse. På grund af økonomisk krise i Nigeria lykkedes det ikke at skabe en intern balance i den fragmenterede elite, hvilket giver en strukturel forklaring på, at den demokratiske transitionsproces ikke blev fuldført ved præsidentvalget i 1993. Den strukturelle forklaring suppleres med en række aktørforklaringer.

12. juni 1993 fandt et fredeligt og internationalt anerkendt præsidentvalg sted i Nigeria,¹ der rummer over en femtedel af Afrikas befolkning syd for Sahara. Nigeria er blevet kaldt „Giganten i troperne“ på grund af sine store olieforekomster, der i perioder har fået landet til at handle som en afrikansk supermagt.

Ved valget konkurrerede to kandidater, Moshood Abiola fra *Social Democratic Party* (SDP) og Alhaji Tofa fra *National Republican Convention* (NRC), om at stå i spidsen for Nigerias tredje demokratiske republik, efter at landet siden 1983 havde været under militær ledelse. Men præsidenten og lederen af militærrådet, *National Defense and Security Council*, Ibrahim Babangida, annullerede 26. juni 1993 valget, som ifølge de uofficielle valresultater havde givet Abiola sejren.²

Valget skulle have været kronen på det demokratiske værk, der var indeholdt i en nøje planlagt transitionsproces, påbegyndt kort efter Babangidas militærkup 27. august 1985 mod general Muhammadu Buhari, der ligeledes var kommet til magten ved et militærkup, 31. december 1983. Demokrati-teoretikeren og Nigeria-eksperten Larry Diamond gav i 1991 følgende karakteristik af det planlagte transitionsprogram og understregede samtidig vigtigheden af dets gennemførelse:

„Indeed the current six-year program, due to culminate in October 1992, must rank as one of the most carefully staged and imaginatively designed transitions from military to civilian rule anywhere in recent history. (...) If democracy is to take hold in the Africa of the 1990s, it must succeed in Nigeria“ (Diamond, 1991a: 54-55).

Det demokratiske projekt lykkedes ikke, og efter et kort intermezzo med en civilt ledet midlertidig regering tog general Sani Abacha, der var forsvarsminister i den midlertidige regering, magten ved et militærkup. Abacha havde af Babangida fået overdraget ledelsen af de militære styrker, og 17. november 1993 slog Abacha til og fremstod som leder af et nyt militærråd, *Provisional Ruling Council*. Den midlertidige regering, forfatningen fra 1989, de to politiske partier, nationalforsamlingen, delstatsforsamlingerne i Nigerias 30 delstater og lokalregeringerne blev alle opløst. Abacha påbegyndte derefter en ny

Søren Tholstrup

Demokrati i Nigeria: Tredje gang er ulykkens gang

Siden Nigerias uafhængighed i 1960 har eksistensen af en fragmenteret elite med økonomisk basis i staten hindret en demokratisk udvikling. I perioder med skift mellem en demokratisk og en autoritær regimeform har masserne været udelukket fra reel indflydelse. På grund af økonomisk krise i Nigeria lykkedes det ikke at skabe en intern balance i den fragmenterede elite, hvilket giver en strukturel forklaring på, at den demokratiske transitionsproces ikke blev fuldført ved præsidentvalget i 1993. Den strukturelle forklaring suppleres med en række aktørforklaringer.

12. juni 1993 fandt et fredeligt og internationalt anerkendt præsidentvalg sted i Nigeria,¹ der rummer over en femtedel af Afrikas befolkning syd for Sahara. Nigeria er blevet kaldt „Giganten i troperne“ på grund af sine store olieforekomster, der i perioder har fået landet til at handle som en afrikansk supermagt.

Ved valget konkurrerede to kandidater, Moshood Abiola fra *Social Democratic Party* (SDP) og Alhaji Tofa fra *National Republican Convention* (NRC), om at stå i spidsen for Nigerias tredje demokratiske republik, efter at landet siden 1983 havde været under militær ledelse. Men præsidenten og lederen af militærrådet, *National Defense and Security Council*, Ibrahim Babangida, annullerede 26. juni 1993 valget, som ifølge de uofficielle valresultater havde givet Abiola sejren.²

Valget skulle have været kronen på det demokratiske værk, der var indeholdt i en nøje planlagt transitionsproces, påbegyndt kort efter Babangidas militærkup 27. august 1985 mod general Muhammadu Buhari, der ligeledes var kommet til magten ved et militærkup, 31. december 1983. Demokrati-teoretikeren og Nigeria-eksperten Larry Diamond gav i 1991 følgende karakteristik af det planlagte transitionsprogram og understregede samtidig vigtigheden af dets gennemførelse:

„Indeed the current six-year program, due to culminate in October 1992, must rank as one of the most carefully staged and imaginatively designed transitions from military to civilian rule anywhere in recent history. (...) If democracy is to take hold in the Africa of the 1990s, it must succeed in Nigeria“ (Diamond, 1991a: 54-55).

Det demokratiske projekt lykkedes ikke, og efter et kort intermezzo med en civilt ledet midlertidig regering tog general Sani Abacha, der var forsvarsminister i den midlertidige regering, magten ved et militærkup. Abacha havde af Babangida fået overdraget ledelsen af de militære styrker, og 17. november 1993 slog Abacha til og fremstod som leder af et nyt militærråd, *Provisional Ruling Council*. Den midlertidige regering, forfatningen fra 1989, de to politiske partier, nationalforsamlingen, delstatsforsamlingerne i Nigerias 30 delstater og lokalregeringerne blev alle opløst. Abacha påbegyndte derefter en ny

demokratisk transitionsproces, og i sin åbningstale 27. juni 1994 til den forsamling, *Constitutional Conference*, der skulle lægge grundstenene til endnu et transitionsprogram, sagde han:

„We in the present government in Nigeria are committed to ensuring that there is a speedy and unimpeded transition to a civil democratic rule in which we shall not be participants. We are, in short, arranging to surrender power through a peaceful and orderly process. We in the government, and you, the people's representatives in the constitutional conference, have today entered into a sacred partnership on behalf of our nation“ (*Time*, 28 November 1994).

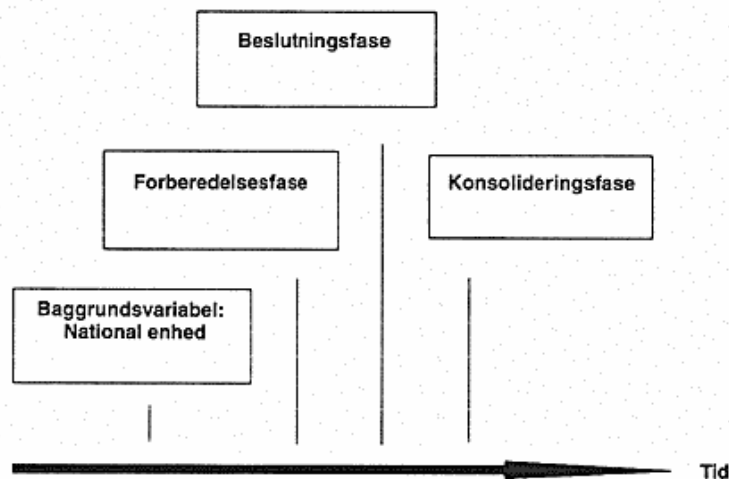
Her i foråret 1995 melder de seneste rapporter så om ekstremt autoritære tilstande i Nigeria, hvor menneskerettighederne totalt tilsidesættes, og Moshood Abiola sidder, svækket af sygdom, i en middelalderlig fængsels-celle. Udsigterne til en vellykket demokratisk transition er særdeles usikre.³

Hensigten med denne artikel er at bidrage til forståelsen af, hvorfor den nøje planlagte demokratiske transitionsproces ikke blev fuldført med præsidentvalget 12. juni 1993. Artiklen behandler en række strukturelle faktorer siden tiden omkring Nigerias uafhængighed i 1960, som suppleres med en række aktørbaserede forklaringer i forbindelse med præsidentvalget i 1993.⁴

Nigerias historie og regimeformer

Nigeria har en fortid som engelsk koloni, og efter uafhængigheden 10. oktober 1960 har der været skift mellem henholdsvis en civil demokratisk og en militært ledet autoritær regimeform.

Det er hensigtsmæssigt at se på Nigerias erfaringer med forskellige regimeformer i lyset af Georg Sørensens modificerede udgave af Dankwart A. Rustows demokratiske transitionsmodel, som fremgår af figuren (Sørensen, 1993: 42).

Kolonimagten England skabte Nigeria rent geografisk med sammenlægningen af territorierne Nord-Nigeria og Syd-Nigeria i 1914 (Onwubiku, 1973: 271). Geografisk var der skabt en enhed, men der var mange konfliktlinjer.

Der var en høj grad af kulturel pluralisme⁵ med især etniske og religiøse forskelle. Nigeria har over 350 etniske grupper (Otite, 1990: 175), men hausa-fulani-gruppen i nord, ibo-gruppen i sydøst og yoruba-gruppen i sydvest har været de dominerende etniske grupper. De etniske forskelle blev underbygget af kolonimagtens administrative inddeling af Nigeria i Nord-, Øst-, og Vest-regionen med hver sin dominerende etniske gruppe. Samtidig var der en religiøs konfliktlinje mellem det muslimsk dominerede nord og det overvejende kristne syd.

Ved Nigerias uafhængighed var den nationale enhed ikke noget sikkert fundament for en demokratisk udvikling. Allerede i 1966 blev den første republik styrtet ved et militærkup, og i 1967 forsøgte den sydøstlige del af Nigeria at løsrive sig, hvilket førte til den 30 måneder lange Biafra-krig. Udbryderne fra Biafra blev besejret, og Nigeria levede videre i sin oprindelige udformning. Der kan tvivles på den nationale enhed, men som Oshomha Imoagene har påpeget: „Thus Nigeria fought a thirty month long civil war to achieve unity, which started only as a British intention“ (Imoagene, 1989: VIII).⁶

Efter borgerkrigen fortsatte Nigeria under den militært ledede autoritære regimeform, der startede med kuppet i 1966. Den føderale struktur var blevet ændret fra de tre regioner, som kolonimagten havde skabt, til fire regioner i 1963, så 12 delstater i 1967, og senere 19 i 1976, blandt andet for at reducere betydningen af de etniske modsætninger (Suberu, 1991: 22). Der skete en række interne skift i militærledelsen, og med general Murtala Muhammeds modkup i 1976 bevægede Nigeria sig ind i transitionsmodellens „forberedelsesfase“ med et demokratisk transitionsprogram og videre ind i „beslutningsfasen“ med den anden demokratiske republik i 1979.

De civile politikere, der kom til at stå i spidsen for den anden demokratiske republik, formåede ikke at lade demokratiet blive en del af den politiske kultur, og militæret havde heller ikke fundet *sin* placering i en demokratisk politisk kultur. I 1983 slog militæret atter til med general Muhammadu Buharis kup. Allerede i 1985 kom der et modkup under ledelse af general Ibrahim Babangida, som betød, at Nigeria gled tilbage i modellens „forberedelsesfase“ med det tidligere omtalte transitionsprogram. Den føderale struktur blev atter ændret, først til 21 delstater i 1987, senere til 30 i 1991, for at skabe en etnisk mere balanceret republik (Olagunju *et al.*, 1993: 194). Med præsidentvalget i 1993 stod Nigeria igen på spring til „beslutningsfasen“, men den demokratiske udvikling stoppede med annulleringen af valget. General Sani Abachas magtovertagelse i november 1993 har endnu engang bragt Nigeria tilbage i „forberedelsesfasen“.

Overordnet har Nigeria altså bevæget sig frem og tilbage mellem de forskellige faser i den demokratiske transitionsmodel, men en udvikling ind i „konsolideringsfasen“ er aldrig blevet en realitet.

Strukturer og regimeformer i Nigeria

I en tredjeverdenskontekst er det nødvendigt med en begrebsmæssig modifikation af de strukturelle elementer i den form, som man kender dem fra den

traditionelle historiske materialisme. Martinussen har bidraget til en sådan modifikation, og han taler om en perifer kapitalistisk produktionsmåde, der betinger en perifer og post-kolonial stat. Staten er determineret af den samfundsmæssige totalitet, hvor en strukturel heterogenitet (sameksistens af flere produktionsmåder) betinger et væsentligt højere antal klasser end sædvanligt i kapitalistiske centerformationer. Medvirkende til denne determination er forekomsten af social-kulturelle grupperinger og det internationale bourgeoisie. Den perifere samfundsformation bliver dermed placeret i den kapitalistiske verdensformation (Martinussen, 1980: 54-97; 1977: 141-150). Nedenfor anvendes - for at bidrage til analytisk klarhed - begreberne stat, elite og masse, og der refereres til det internationale bourgeoisie som andre stater og multinationale selskaber.

Kolonimagten England, der skabte Nigeria, skabte ligeledes staten og gjorde den central i økonomien ved at kontrollere opkøb og prisfastsættelse af landbrugsprodukter gennem opkøbsinstitutioner, *marketing boards* (Ekekwe, 1986: 43). Nigerias økonomi var en landbrugsøkonomi, og landbrugsproduktionen udgjorde i 1960 75,8 pct. af den samlede eksport (Sano, 1983: 20). Kolonimagten skabte også en national elite ved at rekruttere og uddanne nigerianere til koloniadministrationen, optræne militæret og samtidig underbygge den traditionelle elite gennem det indirekte styre, som kolonimagten søgte at praktisere i Nigeria. Staten blev på den måde basis for den uddannede elite, og da internationale banker hindrede nigerianere uden for staten adgang til lånekapital, blev staten og dens engagement i økonomien objekt for kontrol for den spirende elite (Sano, 1983: 47).

I tiden umiddelbart før uafhængigheden fik eliten øget politisk indflydelse gennem regionale parlamenter og i nationalforsamlingen, og det blev den elite, der kom til at konkurrere internt gennem politiske partier i den første republik. Under en demokratisk regimeform skulle eliten appellere til masserne for at skabe adgang til staten og dermed kontrol over de økonomiske ressourcer, og i et samfund med etniske forskelle blev etnicitet et væsentligt element i partiernes valgkampagner. De tre væsentligste partier havde alle støtte i en af de tre regioner med hver sin dominerende etniske gruppe.

Etnicitet blev en maske for egentlige klasseinteresser (Nnoli, 1978: 277). Etniske appeller var et effektivt manipulationsredskab i forhold til masserne, og eliten fik opbakning og dermed adgang til staten. Den etniske manipulation fragmenterede eliten selv, og i den sammenhæng er det interessant, at etnicitet i sin voldelige udgave - tribalisme - ikke var noget urfænomen (Diamond, 1988: 64).⁷ Etniske forskelle er altså blevet forstærket gennem politisk kamp. Kampen om adgang til staten udviklede sig mellem de politiske partier til et nul-sum-spil om de økonomiske ressourcer og blev kilde til, hvad man kan kalde „horizontale patron-klient-relationer“ - et andet navn for korrupsion - for at etablere en form for intern balance. Efter at masserne havde givet eliten adgang, blev deres interesser reelt tilsidesat (Graf, 1988: 17; Ekekwe, 1986: 132) udover de krummer, der måtte falde som resultat af vertikale etniske patron-klient-relationer. Etniciteten skabte splittelse i eliten,

men eliten havde det fælles mål, at den overordnede kontrol med staten ikke måtte trues, hvilket betød, at masserne blev holdt uden for indflydelse.

I 1966 tog militæret magten som resultat af, at det ikke var muligt at skabe en intern balance i den civile del af den fragmenterede elite (Diamond, 1988: 61-64). Der skete altså en intern rotation mellem den civile og den militære del af eliten. Det blev til 13 år under militærstyre, hvor der ligeledes skete interne eliterotationer i militæret. Militæret skal ses som en afspejling af det omkringliggende samfund med både etniske konfliktlinjer og en intern elite-masse-distinktion. Under militærstyre i Nigeria har der altid været en politiseret fraktion, som aldrig er oversteget en kerne på 100 officerer med direkte kontrol over staten, og så resten af hæren, uden for det politiske system (Graf, 1988: 45 og 60). Okadigbo har opregnet ti generelle principper, der har gjort sig gældende ved samtlige militære magtovertagelser i Nigeria:

1. Forfatningen suspenderes.
2. Politiske partier og organisationer bliver gjort ulovlige.
3. Almindelige civile rettigheder undertrykkes.
4. Specielle domstole, som skal undersøge korrupsion, kriminalitet og embedsmisbrug, som kan være til skade for militærstyret, oprettes.
5. Dekreter udstedes til erstatning for de dele af forfatningen, der er sat ud af funktion.
6. Bureaukratiet får øget indflydelse i forbindelse med *policy*-formulering, beslutningstagen og implementering.
7. Nye regimer fremstår som mere korrekte end det foregående, og det er oftest korrupsion og manglende effektivitet, som indgår i argumentationen for kuppene.
8. Enhver militærregering lover tilbagevenden til civilt styre.
9. Et militærråd oprettes, som bliver den øverste myndighed i landet.
10. Enhver militærregering udnævner civile til en række regeringsposter på alle niveauer i det føderale system (Okadigbo, 1987: 68-69).

I løbet af de 13 års militærstyre blev udvinding af olie et væsentligt input i den nigerianske økonomi. Oliens andel af statens indtægter steg fra 7,6 pct. i 1961 til 81,9 pct. i 1979 (Graf, 1988: 219), og oliens andel af den samlede eksport steg fra 2,7 pct. i 1960 til 93,8 pct. i 1979 (Sano, 1983: 20). Denne vækst bidrog til udviklingen af en mono-mineraløkonomi og skabte total afhængighed af verdensmarkedspriserne på olie. Olieproduktionen skete gennem *joint venture*-aftaler mellem multinationale olieselskaber og det statsejede olieselskab, *Nigerian National Petroleum Corporation*, hvor de multinationale selskaber stod for udvindingen. Staten blev en rentierstat i den internationale kapitalistiske økonomi, et internationalt plus-sum-spil, som forstærkede den fragmenterede elites incitament til at kontrollere staten, og som blev kilde til det *politiske* nul-sum-spil. Eliten søgte gennem staten at skabe en vis autonomi i forhold til de multinationale selskaber, men de multinationale selskaber fandt altid effektive modtræk (Biersteker, 1987).

I 1979 blev staten igen arena for den civile del af den fragmenterede elites kamp gennem politiske partier efter en vellykket demokratisk transitionsproces. Partierne fremstod som gentagelser af partierne fra den første demokratiske republik, og lederne var også gengangere. Partierne fik relativt højere tilslutning i de områder, som de respektive ledere kom fra. Man havde i forfatningen fra 1979 stillet krav om, at partierne skulle repræsentere den „føderale karakter“, hvilket betød, at de skulle have tilslutning i alle 19 delstater. Partierne i den anden republik blev „bredere“, men relativt fik partierne størst tilslutning i de områder, der svarede til regionerne under den første republik (Diamond, 1988: 49-55). Partidannelsesprocessen var fra starten elitens værk; partierne fremstod som rene eliteformationer, og styret blev de riges styre for de rige i folkets navn (Graf, 1988: 78-95).

Den føderale omstrukturering dæmpede de etniske stridigheder, men skabelsen af delstater kan alligevel ses som elitens forsøg på at skabe nemmere adgang til staten (Ekekwe, 1986: 142). På den måde fremtræder etnicitet igen som måske for klasseinteresser. I forbindelse med valgkampen op til den anden valgperiode vendte etniske appeller atter tilbage, og på grund af en totalt korrupt civil ledelse, der ikke havde formået at skabe intern balance, tog militæret i 1983 magten for ikke at begå „kollektivt eliteselv mord“ (Graf, 1988: 154). Den civile del af den fragmenterede elite havde truet den overordnede eliteposition i forhold til staten gennem korrupt adfærd, der ikke var mindsket, selv om statens indtægter fra olie på grund af faldende verdensmarkedspriser (Diamond, 1991b: 73-85) faldt med 66,3 pct., fra 13,63 til 4,59 mia. Naira fra 1979 til 1983 (Graf, 1988: 219).

Korruptionsniveauet har dog været højt både under militære og civile regimer (Imoagene, 1989: 47). Korruptionsniveauet voksede i takt med, at olieøkonomien voksede, og Robert Williams har i den forbindelse understreget, at det i Nigeria ikke er spørgsmålet, om korruptionsniveauet er højt eller lavt, men om at det varierer mellem ekstremt højt og utroligt højt (Williams, 1987: 95). Under militærregimet fra 1983 forekom igen interne eliterotationer i militærets topledelse, som endte med, at Babangida kom til magten i 1985. Han kom til at sidde otte år som Nigerias præsident.

Der er ovenfor nævnt, at masserne har været udelukket fra reel indflydelse. I Nigeria har størstedelen af befolkningen traditionelt været bønder, og arbejderklassen har været forsvindende lille. Eksempelvis udgør oliearbejderne kun én pct. af den samlede arbejdsstyrke (Graf, 1988: 221). Der har i Nigeria traditionelt været mange folkelige organisationer, men ikke organisationer, der har repræsenteret klasseinteresser (Diamond, 1988: 71). Der har siden uafhængigheden været mange optøjer og strejker, men enten er protesterne blevet slået ned med hård hånd, eller ressourcer er gennem patron-klientrelationer blevet kanaliseret ned gennem systemet og har dæmpet gemytterne. I takt med den økonomiske krise og elitens fortsatte korrupte adfærd er der vokset en massekynisme frem i forhold til eliten (Diamond 1991b: 80), men sandsynligheden for massernes fordømmelse af eliten er lille (Williams, 1987: 97).

På den måde har etnicitet forstyrret en egentlig klasseformation, og klasse-skel er blevet blødt op af patron-klient-relationer, hvilket har ført til, at mas-serne gang på gang har ladet sig bjergtage af eliterepræsentanter og givet dem adgang til staten ved at stemme på dem. Dette var også tilfældet med den nøje planlagte transitionsproces i Babangida-perioden, som jeg vil præsentere i det følgende afsnit.

Den nigerianske elite og transitionsprogrammet (1985-1993)

Den fragmenterede elite designede det demokratiske transitionsprogram, der skulle bane vejen for Nigerias tredje demokratiske republik (Ihonvbere, 1994: 171). Transitionsprogrammet kan med Terry Lynn Karls terminologi karakteriseres som en „transition fra oven“ (Karl, 1990: 9), selv om det af retorikken fremgik, at den tredje republik skulle vokse fra græsrodderne (Oyovbaire *et al.*, u.å.: 41-60).

Sideløbende søgte man at implementere et økonomisk strukturtilpasnings-program (SAP), som Larry Diamond i 1991 gav følgende karakteristik: „(...) probably the most far-reaching in Africa - designed to reduce the state's massive role in the economy and build a market-oriented foundation for sustainable economic growth“ (Diamond, 1991a: 54).

Det ligger ikke inden for denne artikels rammer at analysere SAP, så lad mig blot konstatere, at Nigeria fortsat er i økonomisk krise, og at SAP andetsteds er blevet kaldt en fiasko primært på grund af elendig implementering (Faruquee, 1994: 238-85; World Bank, 1994; Rimmer, 1994: 106).

I sin budgettale i december 1985 udtalte Babangida, at der skulle nedsættes et *Political Bureau*, som skulle udarbejde et udkast til et transitionsprogram efter at have hørt befolkningen angående Nigerias politiske fremtid. Bureauets 17 medlemmer mødtes første gang i januar 1986, og efter at have rejst rundt i landet og hørt forskellige meningstilkendegivelser og efter mange interne diskussioner, blev en rapport udfærdiget, som blev præsenteret for militærrådet i marts 1986. I militærrådet bearbejdede man rapporten, og i juli 1987 blev der udstedt et transitionsdekret, *The Transition to Civil Rule (Political Programme) Decree 1987*. Dekretet indeholdt direktiver for skabelsen af institutioner til underbygning af den demokratiske transition og en tidsplan for disse institutioners ikrafttræden og valg til lokalregeringer, delstatsforsamlinger, nationalforsamlingen og præsidentembedet. Endelig fremgik det, at militæret ville trække sig fra magten i efteråret 1992 (Olagunju *et al.*, 1993: 161-73).

De vigtigste planlagte institutioner var en valgkommission, *National Electoral Commission*, og en komité, *Constitution Drafting Committee*, som skulle vurdere forfatningen fra 1979 og forberede en ny, der skulle træde i kraft i 1989. Endvidere skulle en grundlovgivende forsamling, *Constituent Assembly*, udpeges, og et direktorat, *Directorate of Social Mobilisation*, skulle lære nigerianerne om demokratisk politisk kultur. Endelig skulle militærrådet stå i spidsen for transitionsprocessen (Olagunju *et al.*, 1993: 161-173).⁸

Der blev udstedt en række yderligere dekreter, som skulle underbygge transitionen og samtidig sikre, at den tredje republik ikke blev en gentagelse

af den anden republiks fejltagelser. For det første blev den føderale struktur udvidet til 21 delstater. For det andet blev en række tidligere politikere udelukket fra politisk aktivitet for livstid. For det tredje blev politikerne fra den anden republik udelukket fra politisk aktivitet i ti år. For det fjerde blev alle, der var blevet dømt for korrupsion eller dårlig administrativ praksis, udelukket fra politisk aktivitet. Forbuddene udelukkede i praksis enhver, der på et eller andet tidspunkt havde haft en prominent rolle i partipolitik. Hensigten med restriktionerne var: „(...) to facilitate the emergence of a new breed of Nigerian politicians (...) and to give Nigeria a fair chance to develop a new political culture and leadership“ (Diamond, 1991a: 58). Endelig fik de „nye“ politikere klare retningslinjer for, hvorledes de skulle organisere sig. Det fremgår af forfatningen fra 1989, at der skulle være et topartisystem, hvor partierne ikke måtte have etniske eller religiøse rødder, og de skulle repræsentere den „føderale karakter“. Samtidig skulle partierne støttes økonomisk af staten (Federal Government of Nigeria, 1989a: 80-83). I det følgende afsnit beskrives implementeringen af transitionsprogrammet.

Implementering af transitionsprogrammet (1985-1993)

I maj 1989 blev partier tilladt, og i løbet af en måned opstod 88 organisationer, hvoraf 13 fik indsendt formelle ansøgninger om godkendelse som politisk parti til Valgkommissionen. Kommissionen fremsendte en prioriteret liste til militærrådet, som forkastede samtlige partier. Efterfølgende blev der udstedt et dekret, der specifikt anførte, hvilke to partier der skulle dannes. Det var SDP og NRC (Federal Government of Nigeria, 1989b: 35). Der blev postet en formue ind i disse partier (Ihonvbere, 1994: 157), hvilket skal ses i lyset af, at de samlede transitionsudgifter var estimeret til 1,4 mia. US \$ (Diamond, 1991a: 61). Incitamentet til at finansiere partierne var, at penge ikke skulle have mindre indflydelse i politik end tidligere, men det lykkedes ikke:

„By taking the place of the rich in the political proces, it (militærrådet) has promoted corruption and instability as politicians, chiefs, retired military officers, contractors, opportunists, and hangers on struggle to allocate huge sums of money to the various departments, panels, boards, and countless directorates established by the regime“ (Ihonvbere, 1994: 160).

De „gamle“ politikere havde hele tiden stået bag de to partier, og op til valget til nationalforsamlingen i december 1991, da forbudet mod de gamle politikere pludseligt blev ophævet, kom politik i endnu højere grad til at dreje sig om penge (Ihonvbere, 1994: 55). De nye politikere, der skulle sikre en demokratisk politisk kultur, levede ikke op til forventningerne, og de brugte mere tid på etniske og geografiske overvejelser for at dele magten mellem sig end på at diskutere væsentlige politiske emner. Julius Ihonvbere har citeret Obinna Anyadike for følgende præsentation af en „ny“ politiker:

„I'll tell you what the Nigerian new breed is. He is 60 years old, he is a known crook and vagabond, he has no background, he is a wheeler-dealer, and he is a politician. Ever since independence he has been going for election and loosing. His people never wanted him in office and he has never served. Today he is a new breed“ (Ihonvbere, 1994: 170).

Det er tidligere nævnt, at dannelsen af delstater kan ses som en måde at skabe flere adgangskanaler til staten - og dermed kontrol med de økonomiske ressourcer - for den fragmenterede elite. Set i det lys er det påfaldende, at den føderale struktur få uger inden valgene til delstatsforsamlingerne i 1991 blev udvidet fra 21 til 30 delstater (Rimmer, 1994: 100). Den officielle begrundelse var ønsket om at skabe en mere etnisk balanceret føderal struktur (Olagunju *et al.*, 1993: 194), men det viser snarere, at eliten igen havde anvendt etnicitet som maske for egne klasseinteresser.

Den endelige afslutningsdato for transitionsprogrammet blev udskudt fra oktober 1992 til januar 1993 og senere igen til august 1993. Først ville militærrådet ikke godkende partiernes 23 aspiranter til deres respektive præsidentkandidaturer ved primærvalgene i august 1992. Dernæst, efter endnu et forsøg, i september 1992, blev partiernes to kandidater ikke accepteret af militærrådet med en begrundelse om svindel og uregelmæssigheder i valgprocessen (Rimmer, 1994: 100).

Efterfølgende dannede Babangida et nyt militærråd og indsatte et transitionsråd under ledelse af forretningsmanden Ernest Shonekan, og SDP og NRC skulle så i gang med at finde nye præsidentkandidater. Efter partiernes konventioner i marts 1993 blev Moshood Abiola og Alhaji Tofa kandidater for henholdsvis SDP og NRC. Præsidentvalget 12. juni 1993 blev gennemført, men offentliggørelsen af valgresultatet blev stoppet af militærrådet, og en midlertidig regering blev udpeget. Kort tid efter kom Abachas kup.

Den nigerianske økonomi var fortsat i krise, og SAP havde slået fejl. Implementeringen af det demokratiske transitionsprogram bragte heller ikke intern balance og enighed i den fragmenterede elite om, hvem der skulle have magten og dermed kontrollen med de økonomiske ressourcer. I den situation viste militæret sig igen som den stærkeste kraft i samfundet, hvilket blev sømmet fast med Abachas kup. Militæret er ikke nogen sammenhængende kraft, og derfor kan Abachas kup ses som en rotation internt i militæret i stedet for den rotation i forhold til den civile del af den fragmenterede elite, der var planlagt med transitionsprogrammet. De nigerianske masser havde igen ladet sig bjergtage af et medlem af eliten. Masserne havde valgt en national leder, der som medlem af den fragmenterede elite havde deltaget i elitens interne kamp, men endnu engang blev folket udelukket fra reel indflydelse.

I Nigeria har staten ikke været autonom i forhold til eliten, men totalt autonom i forhold til masserne. Siden uafhængigheden har der været strukturelle barrierer mod en demokratisk udvikling, hvis man med demokrati mener konkurrence, politisk deltagelse samt borgerlige og civile rettigheder, som Georg Sørensen gør i sin sammenfatning af det Dahlske politiske demokrati (Sørensen, 1993: 13). Regimeformen i Nigeria har ikke været et spørgsmål om enten en demokratisk eller en autoritær regimeform. Selve skiftene mellem et autoritært stats-elite-berigelses-regime⁹ og et på overfladen demokratisk stats-elite-berigelses-regime har været regimeformen i sig selv. På grund af den økonomiske krise er der måske ikke længere basis for denne regimeform, og eliterotationerne kan blive indsnævret til at foregå internt i militæret, som

skiftet mellem Babangida og Abacha illustrerer. En regimeform med elite-rotationer internt i militærregimet lover ikke godt for en demokratisk udvikling i Nigeria, der historisk har haft sørgelige erfaringer med demokrati.

Annullering af præsidentvalget i 1993: Aktørforklaringer

I dette afsnit fokuseres på en række af de hovedaktører, som var involveret i transitionsprocessens seneste fase, dvs. individuelle aktører fra den fragmenterede elite. Den forsmåede præsidentkandidat, Abiola, var et af de mest prominente medlemmer af den fragmenterede elite. Han var en særdeles velhavende forretningsmand, der som bestyrelsesmedlem i det multinationale selskab *International Telephone and Telegraph* (ITT) fik sin formue til at vokse. Netop i kraft af den position stod han bag salget af kommunikationsudstyr til det statsejede *Nigerian Telecoms*, hvor handlen var omgærdet af stribevis af korrupsionsanklager (*Daily Sketch*, 20. august 1980). Abiola var ingen politisk novice. Han havde siddet i den grundlovgivende forsamling i forbindelse med transitionsprocessen op til den anden republik (*Daily Express*, 22. maj 1978), og i forbindelse med præsidentvalget til den anden valgperiode søgte han at blive opstillet for *National Party of Nigeria* (Ujo, 1987: 110).

Abiola og general Babangida var personlige venner (*Razor*, 20. september 1993), og Abiola havde gennem sit nyhedsimperium, *Concord Press*, bakket Babangida op siden kuppet i 1985 (*New African*, september, 1993).¹⁰ Spørgsmålet er så, hvorfor Babangida ikke lod sin ven komme til magten? En mulig forklaring er, at Babangida var under pres i militærrådet af en fraktion med general Abacha, Nigerias nuværende militærleder, som frontfigur. Denne fraktion, som blev støttet af vicepræsident Augustus Aikhomu (*Razor*, 20. september 1993), ønskede ikke Abiola som præsident, fordi man frygtede hans potentielle magt (*Africa Confidential*, 2. juli 1993). Ajayi Rotimi har underbygget dette argument:

„The fear of the „cabal“ was further reinforced by the realization that the apparent winner of the election, Moshood Abiola of the SDP, with his equally vast financial empire and international affiliation with powerful multinationals and foreign governments, would not subsume his authority to their (military class) whims and caprices“ (Rotimi *et al.*, 1994: 677).

Der kan også have været etniske bevæggrunde for, at Abiola ikke blev præsident. Abiola er fra yoruba-gruppen, medens militærrådet var domineret af grupper fra den nordlige del af Nigeria. Det er svært at vurdere, men lederen af den midlertidige regering, Ernest Shonekan, er ligeledes fra yoruba-gruppen, og hans udnævnelse kan ses som et plaster på såret for befolkningen i den sydvestlige del af Nigeria, hvor Abiola havde fået flest stemmer.¹¹ En faktor, der kan bløde lidt op på den etniske forklaring, er Abiolas religiøse tilhørsforhold, idet han i lighed med størstedelen af militærrådets medlemmer er muslim. Men det fælles religiøse tilhørsforhold var altså ikke nok for militærrådet til at acceptere ham.

En anden mulig forklaring på, at Babangida ikke lod sin ven komme til magten, er, at han havde en skjult dagsorden om selv at forsætte som Nigerias

militærleder (*New African*, september 1993), hvorfor han manipulerede med den nigerianske elite. Gani Fanwehinmi¹² har givet følgende karakteristik af Babangidas manipulation:

„If we had not been so ignorant, and hence not been so badly deceived by the elite who were queuing up to collect money from him, who were pampering him because he gave them contracts, this man would not have lasted this long. He cajoled the elite, bribed them, put them in vantage positions to suck the people to the marrow, allowed them to loot, and they looted“ (*The African Guardian*, 13. september 1993).

I perioden op til præsidentvalget forsøgte organisationen *Association for a Better Nigeria* (ABN) under ledelse af millionæren Arthur Nzeribe at få forhindret valget ved at gå til Højesteret, og ABN formulerede et klart ønske om, at Babangida skulle blive ved magten i yderligere fire år (*The Guardian*, 9. juni 1993). I den sammenhæng er det interessant, at ABN var finansieret af Babangida (Rotimi *et al.*, 1994: 673). Nzeribes motivation for at gå i alliance med Babangida skal ses i lyset af, at Nzeribe var en af de 23 aspiranter til SDP's præsidentkandidatur, som ikke blev godkendt ved primærvalgene i august 1992 (*The Guardian*, 20. juni 1993). Nzeribe havde altså mistet muligheden for at blive præsident. ABN's leder, Abimbola Davis, sagde efter annulleringen i en pressemeddelelse, der var formuleret som en undskyldning for ABN's gerninger mod det nigerianske folk, at planen var, at Babangida skulle have fortsat som præsident, og Nzeribe skulle have været premierminister (*The African Guardian*, 26. juli 1993). Komplottet mislykkedes, men fik alligevel skabt så megen forvirring, at der 11. juni 1993 var tvivl om, hvorvidt valget overhovedet ville løbe af stablen den næste dag. Højesteret havde aflyst valget, men Valgkommissionen ville have det gennemført (*The Guardian*, 11 June 1993).¹³ Valget blev gennemført, men efterfølgende blev Valgkommissionen og transitionsdekretet suspenderet (*The Guardian*, 24. juni 1993).

Babangida havde ifølge den seneste ændring af transitionsprogrammet lovet at trække sig fra magten 27. august 1993, og 26. august udnævnte han en midlertidig regering, hvor Ernest Shonekan, den tidligere formand for transitionsrådet, blev leder, og Sani Abacha fortsatte som forsvarsminister og samtidig militærets øverste leder (*The Nigerian Economist*, 6. september 1993). 82 dage senere kom der et kup under ledelse af Abacha (*The Guardian*, 30. november 1993).

Alt dette tyder på, at militæret ikke var interesseret i, at Babangida skulle fortsætte, og at det var Abachas fraktion, der tvang Babangida til at gå. En pointe kan være, at Abacha selv har haft en skjult dagsorden om at lede Nigeria (*The African Guardian*, 27. september 1993). Han stod bag både Buharis kup i 1983, og Babangidas i 1985, og han fik måske blot selv sit eget „Abachakup“ i 1993. En sådan teori afkræfter en eventuel kontrafaktisk hypotese om, at hvis Alhaji Tofa, præsidentkandidaten fra NRC, havde vundet valget, ville den demokratiske transitionsproces være blevet gennemført.

En sidste krølle på historien er, at Abiolas vicepræsidentkandidat, Babagana Kingibe, efter annulleringen blev udnævnt til udenrigsminister i Abachas

militærregering (Rimmer, 1994: 102). Hans loyalitet over for Abiola må derfor betvivles. Ved SDP's konvent 27.- 29. marts 1993 var det forventet, at Kingibe ville få præsidentkandidaturen, men den gik altså til Abiola, hvilket blev opfattet som en ydmygelse af Kingibe (*Today's Choice*, 7.-13. april 1993). I lyset af „normal nigeriansk praksis“ må det derfor formodes, at Abiola var i stand til at betale mere end Kingibe. Men efterfølgende udnævnte Abiola ham til vicepræsidentkandidat, og efter det annullerede valg udtalte Kingibe:

„The affront of the annulment is not against Chief Abiola (...) its annulment was an affront against the entire Nigerian people (...) Chief M.K.O. Abiola is the president-elect of this country and by the Grace of God he would finally assume office“ (*African Concord Special*, oktober 1993).

Hvad Kingibes reelle hensigt var, kan man kun gætte sig til, men faktum er, at Kingibe nu er minister, mens Abiola sidder i fængsel (Danmarks Radio, „Orientering“, april 1995).

Disse forklaringer supplerer mit argument om, at det ikke var muligt at skabe intern balance i den fragmenterede elite i forbindelse med præsidentvalget i 1993. I den situation viste militæret sig - eller rettere sagt en fraktion i den militære ledelse med Sani Abacha i front - som den stærkeste kraft i samfundet. Denne fraktion ønskede hverken Abiola som demokratisk valgt præsident eller Babangidas fortsatte ledelse af militærregimet, og den midlertidige regering var blot en lappeløsning, indtil Abacha tog magten.¹⁴

Konklusion

Tredje gang blev ulykkens gang for den demokratiske transitionsproces i Nigeria. Siden uafhængigheden har der i Nigeria eksisteret strukturelle barrierer mod en reel demokratisk udvikling. Det lykkedes ikke at skabe en intern elitebalance ved præsidentvalget i 1993 på grund af den økonomiske krise, og masserne blev som tidligere udelukket fra indflydelse. Den strukturelle forklaring suppleres af aktørforklaringer, der viser uløselige konflikter og rænkespil mellem de individuelle elitehovedaktører i transitionens sidste fase. Udsigterne til en reel demokratisk udvikling i Nigeria inden for en overskuelig fremtid er særdeles usikre.

Noter

1. Jeg var selv i Lagos under præsidentvalget og observerede ingen uroligheder. De internationale valgobservatører rapporterede i nigeriansk TV og CNN om et frit og fair valg i samtlige af delstaterne. Valget blev omtalt som det mest fredelige i Nigerias historie.
2. Det samlede valgresultat er aldrig blevet offentliggjort, men 15. juni 1993 kunne man i dagspressen finde den nigerianske valgkommissions stemmeoptællinger fra 14 delstater, og Abiola fremstod her som vinder (*The Guardian*, 15. Juni 1993). Senere kunne man i dagspressen se et samlet valgresultat, der var stykket sammen af en fremtrædende nigeriansk NGO, *Campaign for Democracy*, hvor det ligeledes fremgik, at Abiola havde vundet. Han havde samlet fået 58,36 pct. af de afgivne stemmer (*The News*, 28. Juni 1993) og vigtigst af alt: Han levede op til forfatningens krav om for det første at have fået flertallet af stemmerne og for det andet ikke at få mindre end en tredjedel af stemmerne i hver af mindst to tredjedele af føderationens 30 delstater og Abuja, det føderale hovedstadsterritorium (*Federal Government of Nigeria*, 1989a: 56).

3. Jeg kan henvise til Danmarks Radios reportager i „Orientering“ i april måned 1995 og samtidig en række personlige samtaler med danskere bosiddende i Nigeria.
4. Denne suppleringsstankegang er inspireret af en artikel af Jørgen Elklit, hvor han argumenterer for anvendelsen af en suppleringsvinkel mellem strukturer og aktører for at få en bedre og fyldigere forklaring af samfundsmæssige fænomener (Elklit, 1991: 60-83).
5. Begrebet udtrykker en kompleks og mangfoldig sammensætning af etnicitet, religion, kommunalisme og sprog (Young, 1982: 88-92).
6. I relation til „national enhed“ påpeger Sørensen (1993: 41), at en national befolkning først kan begynde en demokratisering, når befolkningen har løst det nationale spørgsmål om, hvem den nationale befolkning er? Den kendte nigerianske journalist Peter Enaharo har i denne sammenhæng udtalt følgende: „(...) the vast majority - including the most die-hard regionalists - do not question the integrity of Nigeria as a valid and valuable entity (...) The truth is the Federal Republic of Nigeria is here to stay“ (*Time*, 28. november 1994).
7. Diamond (1988: 64) argumenterer for, at koblingen mellem etnicitet som kulturel/psykologisk værdi og vold først blev aktuel i forbindelse med etnicitetens politisering.
8. Der blev skabt et væld af institutioner, der parallelt med ministerier og andre administrative organer skulle underbygge transitionen. For en præsentation af disse henvises til Ihonvbere (1994: 171-5).
9. Begrebet fremgår hos Sørensen (1993: 157), og min pointe er, at regimeformen i den nigerianske kontekst findes i både en autoritær (militær) og demokratisk (civil) variant.
10. I et direkte CNN-interview fra London, hvortil Abiola rejste efter annulleringen af valget, udtalte han, at han havde spurgt Babangida, om han havde tænkt sig at trække sig fra magten. Svaret var bekræftende, og Babangida skulle efterfølgende have opfordret Abiola til at stille op.
11. Yoruba-gruppen har siden 1960 ofte følt sig tilsidesat. Gruppen har efter uafhængigheden kun haft én topledere, general Olusegun Obasanjo, som gennemførte transitionen til den anden demokratiske republik.
12. Gani Fanwehinmi er en kendt nigeriansk advokat, der eksempelvis har assisteret redaktionen på *Newswatch*, et progressivt og kritisk ugemagasin, i forbindelse med myndighedernes forsøg på at forbyde magasinet. 19. oktober 1986 blev *Newswatch*-redaktøren Dele Giwa myrdet ved et brevbombet attentat, som Babangidas sikkerhedspoliti menes at stå bag (Ekpu, 1990: 106-16; *The News*, 25. oktober 1993).
13. Da jeg havde fyraften fra mit arbejde for NGO'en *The Enabling Environment Forum* i Lagos 11. juni 1993 vidste mine nigerianske kolleger ikke, om de ville få mulighed for at stemme den følgende dag.
14. For en uddybning af de strukturelle og aktørbaserede forklaringer henvises til min specialeafhandling (Tholstrup, 1995).

Litteratur

- Africa Confidential* (1993). „Nigeria: More circuses than bread“, *Africa Confidential*, Vol. 34, No. 4, pp. 1-3.
- African Concord Special*
- Biersteker, Thomas J. (1987). *Multinationals, the State, and Control of the Nigerian Economy*, Princeton: Princeton University Press.
- Daily Express*
- Daily Sketch*
- Diamond, Larry (1988). „Nigeria: Pluralism, Statism, and the Struggle for Democracy“, pp. 33-91 i Larry Diamond, Juan J. Linz og Seymour Martin Lipset (eds.), *Democracy in Developing Countries: Africa*, Colorado: Lynne Rienner Publishers.
- Diamond, Larry (1991a). „Nigeria's Search For A New Political Order“, *Journal of Democracy*, Vol. 2, No. 2, pp. 54-69.
- Diamond, Larry (1991b). „Nigeria's Perennial Struggle“, *Journal of Democracy*, Vol. 2, No. 4, pp. 73-85.
- Ekekwe, Eme (1986). *Class and State in Nigeria*, Essex: Longman Group Ltd.
- Ekpu, Ray, (1990). „Nigeria's Embattled Fourth Estate“, *Journal of Democracy*, Vol. 1, No. 2, pp. 106-16.
- Elklit, Jørgen (1991). „Faldet i medlemstal i danske politiske partier“, *Politica*, 23. årg., nr. 1, pp. 60-83.
- Faruquee, Rashid (1994). „Nigeria: ownership abandoned“, pp. 238-85 i Ishrat Hussein og Rashid Faruquee (eds.), *Adjustment in Africa: Lessons from Country Case Studies*, Washington: World Bank.
- Federal Government of Nigeria (1989a). „Constitution of the Federal Republic of Nigeria (Promulgation Decree) 1989“, *Official Gazette Extraordinary*, Vol. 76, No. 29.
- Federal Government of Nigeria (1989b). „Transition to Civil Rule (Political Programme) (Amendment) Decree 1989“, *Official Gazette Extraordinary*, Vol. 76, No. 69, pp. 32-57.

3. Jeg kan henvise til Danmarks Radios reportager i „Orientering“ i april måned 1995 og samtidig en række personlige samtaler med danskere bosiddende i Nigeria.
4. Denne suppleringsstankegang er inspireret af en artikel af Jørgen Elklit, hvor han argumenterer for anvendelsen af en suppleringsvinkel mellem strukturer og aktører for at få en bedre og fyldigere forklaring af samfundsmæssige fænomener (Elklit, 1991: 60-83).
5. Begrebet udtrykker en kompleks og mangfoldig sammensætning af etnicitet, religion, kommunalisme og sprog (Young, 1982: 88-92).
6. I relation til „national enhed“ påpeger Sørensen (1993: 41), at en national befolkning først kan begynde en demokratisering, når befolkningen har løst det nationale spørgsmål om, hvem den nationale befolkning er? Den kendte nigerianske journalist Peter Enaharo har i denne sammenhæng udtalt følgende: „(...) the vast majority - including the most die-hard regionalists - do not question the integrity of Nigeria as a valid and valuable entity (...) The truth is the Federal Republic of Nigeria is here to stay“ (*Time*, 28. november 1994).
7. Diamond (1988: 64) argumenterer for, at koblingen mellem etnicitet som kulturel/psykologisk værdi og vold først blev aktuel i forbindelse med etnicitetens politisering.
8. Der blev skabt et væld af institutioner, der parallelt med ministerier og andre administrative organer skulle underbygge transitionen. For en præsentation af disse henvises til Ihonvbere (1994: 171-5).
9. Begrebet fremgår hos Sørensen (1993: 157), og min pointe er, at regimeformen i den nigerianske kontekst findes i både en autoritær (militær) og demokratisk (civil) variant.
10. I et direkte CNN-interview fra London, hvortil Abiola rejste efter annulleringen af valget, udtalte han, at han havde spurgt Babangida, om han havde tænkt sig at trække sig fra magten. Svaret var bekræftende, og Babangida skulle efterfølgende have opfordret Abiola til at stille op.
11. Yoruba-gruppen har siden 1960 ofte følt sig tilsidesat. Gruppen har efter uafhængigheden kun haft én topledere, general Olusegun Obasanjo, som gennemførte transitionen til den anden demokratiske republik.
12. Gani Fanwehinmi er en kendt nigeriansk advokat, der eksempelvis har assisteret redaktionen på *NewsWatch*, et progressivt og kritisk ugemagasin, i forbindelse med myndighedernes forsøg på at forbyde magasinet. 19. oktober 1986 blev *NewsWatch*-redaktøren Dele Giwa myrdet ved et brevbombet attentat, som Babangidas sikkerhedspoliti menes at stå bag (Ekpu, 1990: 106-16; *The News*, 25. oktober 1993).
13. Da jeg havde fyraften fra mit arbejde for NGO'en *The Enabling Environment Forum* i Lagos 11. juni 1993 vidste mine nigerianske kolleger ikke, om de ville få mulighed for at stemme den følgende dag.
14. For en uddybning af de strukturelle og aktørbaserede forklaringer henvises til min specialeafhandling (Tholstrup, 1995).

Litteratur

- Africa Confidential* (1993). „Nigeria: More circuses than bread“, *Africa Confidential*, Vol. 34, No. 4, pp. 1-3.
- African Concord Special*
- Biersteker, Thomas J. (1987). *Multinationals, the State, and Control of the Nigerian Economy*, Princeton: Princeton University Press.
- Daily Express*
- Daily Sketch*
- Diamond, Larry (1988). „Nigeria: Pluralism, Statism, and the Struggle for Democracy“, pp. 33-91 i Larry Diamond, Juan J. Linz og Seymour Martin Lipset (eds.), *Democracy in Developing Countries: Africa*, Colorado: Lynne Rienner Publishers.
- Diamond, Larry (1991a). „Nigeria's Search For A New Political Order“, *Journal of Democracy*, Vol. 2, No. 2, pp. 54-69.
- Diamond, Larry (1991b). „Nigeria's Perennial Struggle“, *Journal of Democracy*, Vol. 2, No. 4, pp. 73-85.
- Ekekwe, Eme (1986). *Class and State in Nigeria*, Essex: Longman Group Ltd.
- Ekpu, Ray, (1990). „Nigeria's Embattled Fourth Estate“, *Journal of Democracy*, Vol. 1, No. 2, pp. 106-16.
- Elklit, Jørgen (1991). „Faldet i medlemstal i danske politiske partier“, *Politica*, 23. årg., nr. 1, pp. 60-83.
- Faruquee, Rashid (1994). „Nigeria: ownership abandoned“, pp. 238-85 i Ishrat Hussein og Rashid Faruquee (eds.), *Adjustment in Africa: Lessons from Country Case Studies*, Washington: World Bank.
- Federal Government of Nigeria (1989a). „Constitution of the Federal Republic of Nigeria (Promulgation Decree) 1989“, *Official Gazette Extraordinary*, Vol. 76, No. 29.
- Federal Government of Nigeria (1989b). „Transition to Civil Rule (Political Programme) (Amendment) Decree 1989“, *Official Gazette Extraordinary*, Vol. 76, No. 69, pp. 32-57.

- Graf, William D., (1988). *The Nigerian State - Political Economy, State Class and Political System in the Post-Colonial Era*, London: James Currey Ltd.
- Ihonvbere, Julius (1994). *Nigeria - The Politics of Adjustment & Democracy*, New Brunswick: Transaction Publishers.
- Imoagene, Oshomha (1989). „Introduction“, i Oshomha Imoagene (ed.), *The Nigerian Class Structure*, Ibadan: Evans Brothers Ltd.
- Karl, Terry Lynn (1990). „Dilemmas of Democratization in Latin America“, *Comparative Politics*, Vol. 23, No. 1, pp. 1-21.
- Martinussen, John (1977). „Den indiske stats økonomiske politik og de multinationale selskaber: Bidrag til en analyse af den ekstra-societale determination af statsfunktionerne“, *Politica*, 9. årg., nr. 1, pp. 141-78.
- Martinussen, John (1980). *Staten i perifere og post-koloniale samfund: Indien og Pakistan*, Bind 1, Århus: Politica.
- New African*
- Nnoli, Okwudiba (1978). *Ethnic Politics in Nigeria*, Enugu: Fourth Dimension Publishing Co. Ltd.
- Okadigbo, Chuba (1987). *Power & Leadership in Nigeria*, Enugu: Fourth Dimension Publishing Co. Ltd.
- Olagunju, Tunji, Adele Jinadu og Sam Oyovbaire (1993). *Transition to Democracy in Nigeria (1985-1993)*, Jersey: Safari Books Ltd.
- Onwubiko, K.B.C. (1973). *History of West Africa - Book Two - 1800-Present Day*, Onitsha: Africana Educational Publishers Ltd.
- Otite, Onigu (1990). *Ethnic Pluralism and Ethnicity in Nigeria*, Jersey: Shaneson C. I. Ltd.
- Oyovbaire, Sam, Tunji Olagunju (uden år). *Foundations of a New Nigeria*, (uden sted): Precision Press.
- Razor*
- Rimmer, Douglas (1994). „Nigeria changes course“, *Africa Insight*, Vol. 24, No. 2, pp. 99-109.
- Rotimi, Ajayi Ola og Julius O. Ihonvbere (1994). „Democratic impasse: remilitarisation in Nigeria“, *Third World Quarterly*, Vol. 15, No. 4, pp. 669-89.
- Sano, Hans-Otto (1983). *The Political Economy of Food in Nigeria 1960-1982*, Uppsala: The Scandinavian Institute of African Studies.
- Suberu, Rotimi T. (1991). „The Struggle for New States in Nigeria 1976-1990“, *African Affairs*, No. 90, pp. 499-522.
- Sørensen, Georg (1993). *Democracy And Democratization*, Colorado: Westview Press Inc.
- The African Guardian*
- The Guardian*
- The News*
- The Nigerian Economist*
- Tholstrup, Søren (1995). *Mislykket demokratisk transition i Nigeria*, upubliceret specialeafhandling i statskundskab, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.
- Time*
- Today's Choice*
- Ujo, C. A. (1987). „The Organizational And Social Manipulation Of The Kaduna Mafia“, pp. 95-112 i Bala J. Tarka og Sonni Gwanle Tyoden (eds.), *The Kaduna Mafia - A Study of the Rise, Development and Consolidation of a Nigerian Power Elite*, Jos: Jos University Press Ltd.
- Williams, Robert (1987). *Political Corruption in Africa*, Hampshire: Gower Publishing Company.
- World Bank (1994). *Adjustment in Africa: Reforms, Results, and the Road Ahead*, New York: Oxford University Press
- Young, Crawford (1982). „Patterns of Social Conflict: State, Class and Ethnicity“, *Dædalus - Journal of the American Academy of Arts and Sciences*, No. 2, pp. 71-98.